

ลิขสิทธิ์ : กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์
ปี : 2564
ชื่อเรื่อง : เส้นทางของโขนไทย
เมือง : กรุงเทพฯ
ภาษา : ไทย
สถานที่พิมพ์ : สำนักงานศูนย์วิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
นักวิจัย : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อนุชา ทิระคานนท์
บทคัดย่อ :

จากการประชุมคณะกรรมการร่วมระหว่างรัฐบาลเพื่อการสงวนรักษามรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของยูเนสโก ครั้งที่ 13 ระหว่าง วันที่: 23 พฤศจิกายน – 1 ธันวาคม 2561 ณ เมืองพอร์ตหลุยส์ สาธารณรัฐมอริเชียส ซึ่งมีผู้แทนจากประเทศภาคีสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ขององค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (ยูเนสโก) เข้าร่วมประชุม 181 ประเทศ โดยที่ประชุมได้พิจารณาและประกาศให้ขึ้นบัญชี การแสดงโขนในประเทศไทย “Khon masked dance drama in Thailand” ในรายการตัวแทนมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของมนุษยชาติอย่างเป็นทางการ

“โขน” เป็นนาฏศิลป์และศิลปะชั้นสูงที่เก่าแก่ของไทย มีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา มีเอกลักษณ์โดดเด่น รวมศาสตร์และศิลป์หลายแขนงเข้าไว้ด้วยกันทั้งนาฏศิลป์ ดนตรี วรรณกรรม ตลอดจนพิธีกรรมและงานช่างฝีมือหลายสาขา ทั้งช่างหัวโขน ช่างทำเครื่องแต่งกาย ช่างทำเครื่องประดับ ช่างเขียนฉาก ช่างแต่งตัว ฯลฯ นับว่าโขนเป็นมรดกที่บรรพชนไทยสร้างสรรค์ขึ้นโดยเกี่ยวข้องกับผู้คนจำนวนมากและหลากหลายสร้างงาน สร้างรายได้กระจายสู่ชุมชนอย่างกว้างขวาง

โขนไทยในปัจจุบันจัดแสดงเรื่องราวเกียรติเป็นหลัก ซึ่งนับเป็นวรรณกรรมที่ถือเป็นมรดกร่วมของประเทศอาเซียน ทั้งเมียนมา อินโดนีเซีย มาเลเซีย ลาว และกัมพูชา ซึ่งต่างก็รับเอาวรรณกรรมที่เป็นรากฐานแห่งการแสดงโขนนี้มาจากประเทศอินเดีย ดัดแปลงและพัฒนาไปเป็นฉบับของตนเองที่มีรายละเอียดปลีกย่อย หรือ ชื่อเรียกตัวละครที่แตกต่างกันออกไป นำไปใช้ประกอบการแสดงที่มีรูปแบบเป็นของตัวเอง ซึ่งในอดีตอาจมีการจดจำแลกเปลี่ยนถ่ายทอดกันข้ามพรมแดนทางวัฒนธรรม จนปรับปรุงแก้ไขให้เป็นไปตามรสนิยมและจารีตของแต่ละประเทศ

การแสดงโขนของไทย มิใช่การแสดงที่มุ่งประสงค์เพียงเพื่อความบันเทิง แต่ถือเป็นการแสดงที่มุ่งปลูกฝังค่านิยมและรสนิยมแบบไทย สะท้อนจิตวิญญาณแห่งความเป็นไทยและความผูกพันของคนไทยที่มีต่อ สถาบันพระมหากษัตริย์ผ่านเรื่องราวและบทบาทของตัวละครต่าง ๆ ในเรื่องราวเกียรติ นอกจากนี้จารีตในการแสดงก็ยังถือได้ว่าเป็นการจำลองสังคมไทยและค่านิยมต่าง ๆ ที่พึงปฏิบัติและกำลังเลือนหายไปจากสังคมไทยในปัจจุบัน เช่น เรื่องการปฏิบัติตนของผู้อ่อนอาวุโสต่อผู้ที่อาวุโสกว่า การรักษาและยึดมั่นในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ ต่อหน้าที่และงานที่ได้รับมอบหมาย ทั้งนี้การฝึกหัดโขน ยังเป็นกุศโลบายในการสร้าง

เยาวชนให้มีความสมบูรณ์ทางร่างกาย และความสมบูรณ์ละเอียดอ่อนทางจิตใจผ่านการขัดเกลาด้วยสุนทรียะ
แห่งโชน

หากพิจารณาถึงความสัมพันธ์ของการแสดงโชนกับภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคมไทย จะพบว่า โชน สร้าง
งานและโอกาสให้กับผู้คนจำนวนมาก เพราะในการแสดงโชนแต่ละครั้ง ต้องเกี่ยวข้องกับทรัพยากรบุคคลและ
งานช่างหลายแขนง นับแต่การฝึกหัดฝึกซ้อมที่ต้องใช้บุคลากรในสาขานาฏศิลป์และคีตศิลป์ไทยจำนวนมาก
ทั้ง ครูผู้ถ่ายทอดประสบการณ์และศิษย์ผู้รับสืบทอดซึ่งจะกลายเป็นครูต่อไปในอนาคต ในส่วนของการเตรียม
การแสดงโชนเกี่ยวข้องกับช่างทำเครื่องแต่งกายที่เชี่ยวชาญในงานปักและงานตัดเย็บเครื่องแต่งกาย ช่างทำ
หัวโชนสิราภรณ์ ที่ต้องอาศัยความชำนาญในงานปักงานเขียนลายและงานประดับมุกประดับกระจก ช่างทำ
เครื่องประดับและอุปกรณ์การแสดงที่เชี่ยวชาญทั้งงานโลหะและงานประดิษฐ์ต่าง ๆ เมื่อถึงการแสดงจริง โชน
ยังเกี่ยวข้องกับช่าง แต่งหน้า ช่างทำผม และช่างแต่งตัวที่ต้องมีความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง นอกจากนี้ในส่วน
ของการจัดแสดง ยังต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญด้านแสง เสียง และเทคนิคพิเศษต่าง ๆ ที่ร่วมกันทำงานให้การแสดง
โชนออกมางดงามประทับใจผู้ชม

“เส้นทางของโชน” นับได้ว่าเป็นเส้นทางที่มีมิติและระยะทางมีใช้น้อย แต่ยังมีผู้คนจำนวนมาก ที่ยังไม่
เห็นถึงรายละเอียดและขั้นตอนที่ประกอบกันขึ้นเป็นการแสดงให้ผู้ชมได้เห็นแม้เป็นเพียงการแสดงชุดสั้น ๆ
ก็ตาม

โครงการเส้นทางโชนจะสามารถอธิบายรายละเอียดและขั้นตอนอันซับซ้อนที่เชื่อมโยงผู้คน
หลากหลายสาขาจากรุ่นสู่รุ่นให้คน(รุ่นใหม่)ได้ตระหนักถึงคุณค่าในความเป็นไทยและมูลค่าทางเศรษฐกิจทั้ง
ทางตรงและทางอ้อมอันเกิดจากการแสดงโชน ผ่านการเล่าเรื่องโดยใช้เยาวชนผู้สืบทอดองค์ความรู้ในแต่ละ
แขนง ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนผู้ปฏิบัติสืบทอดและเป็นคนรุ่นใหม่ในยุคดิจิทัล ดิสรัปชั่น (Digital
Disruption)

Copyright : Thai Media Fund
Year : 2021
Title : The Route of the Khon in Thailand
City : Bangkok
Language : Thai
Publisher : Thammasat University Research and Consultancy Institute
Researcher : Assistant Professor Dr. Anucha Thirakanont
Abstract :

The Ramakien, and khon along with it, came to the Ayutthaya court, probably in the 15th century. Khon is linked to important royal rituals of the Ayutthaya period. In particular, it is associated with a coronation rite called the “Churning of the Ocean” ceremony (Indrabhiseka). Featuring gods, demons, and celestial monkeys, it centered on the transformation of the new king from mortal being to divine ruler. Thus, the Ramakien and khon had political as well as religious significance, serving to promote acceptance of the king’s divinity by his subjects. Khon became a part of almost every royal ceremony of note. By the time of King Narai (r. 1656-1688), as mentioned by Simon de la Loubere, a French envoy of King Louis XIV to Ayutthaya in 1687, in his memoir Khon by that time was no longer associated only with courtly ritual—it had become popular entertainment as well. Many scholars believe that khon began as a simple recitation of stories by court Brahmans to the king and his courtiers. Over time, the storytelling became embellished with instrumental music, props, shadow puppets, and human performers personifying the celestial characters of the Ramakien. The Khon must have been exclusively performed within the royal court context since Ayutthaya period until the art of Khon was allowed to be practiced and performed in public and by general people. This project aims at producing a series of documentary in 8 episodes dealing with the history of Khon up to the current teaching and learning methods as well as the safeguarding measures in response to the listing of Thai Khon in the Representative List of the Intangible Cultural Heritage of Humanity of UNESCO. In 2022, the environmental quality monitoring along the expressway was carried out in two periods. The first period was during 5-31 January 2022 for air quality at 10 stations. The second period was conducted from 27 March to 3 August 2022 at 24 stations for air quality, 25 stations for sound level, and 20 stations for vibration.